

Corpus esoterica: inkvisitio

Corpus esoterica (sananomukaisesti – *esoteerinen ruumis*) on mysteeri- ja salaoppeja sivuavien historiallisten aiheiden kokoelma. Kiinnostuin mytologiasta, harhaopeista, kulttuurihistoriasta ja salatieteistä John Fowlesin ja Umberto Econ romaanien innoittamana. Aiheet ovat pysyneet lapsellisen uteliaisuuden kohteina vuosikymmeniä. Inkvisitio on johdanto harha- ja salaoppien vaaralliseen maailmaan. Alkuperäinen artikkeli: Wikipedia

Inkvisitio oli ryhmä katolisen kirkon järjestöjä, joiden tarkoituksena oli taistella harhaoppeja vastaan kuulustelujen ja oikeudenkäyntien avulla. Dokumentit vahvistavat, että useimmat tuomioista edellyttivät syytetyltä katumuksen osoittamista, mutta harhaoppien katumattomuuden seurauksena tuomitut voitiin luovuttaa maallisille tuomioistuimille, mikä yleensä johti teloituksiin tai elinkautiseen vankeuteen.[1][2][3]

Inkvisitio kehittyi Ranskan kuningaskunnassa 1100-luvulla. Sen tavoitteena oli torjua uskonnollisia poikkeamia (esim. uskosta luopumusta tai harhaoppeja) erityisesti kataarien ja valdensalaisten keskuudessa.

Inkvisitiotuomioistuimet 1100-luvulta 1400-luvun puoliväliin tunnetaan keskiajan inkvisitiaina. Muita uskonnollisia ryhmiä, joita keskiaikainen inkvisitio tutki (pääasiassa Ranskassa ja Italiassa), olivat fransiskaanit, hussilaiset ja beguinit. 1250-luvulta lähtien inkvisiittorit valittiin yleensä Dominikaanisen ritarikunnan jäsenistä, mikä korvasi aiemman käytännön käyttäen paikallisia pappeja tuomareina.[4]

Myöhäiskeskiajan ja varhaisen renessanssin aikana inkvisitio kasvoi vastauksena protestanttiseen uskonpuhdistukseen ja katoliseen vastareformaatioon. Tänä aikana Pyhän istuimen inkvisitio tunnettiin nimellä Rooman inkvisitio. Inkvisitio

laajeni myös muihin Euroopan maihin, mikä johti espanjalaiseen ja portugalilaiseen inkvisitioon. [5]

Espanjan ja Portugalin inkvisitiot kohdistivat tutkimuksensa erityisesti uusiin kristittyihin tai *conversoihin**, kuten kristinuskoon kääntyneisiin juutalaisiin. Kääntymyksen taustalla oli usein pyrkimys välttää antisemitistisiä säännöksiä ja vainoa. Ihmisiä, jotka pakotettiin väkivallalla tai karkotuksilla uhkaamalla kääntymään juutalaisuudesta tai islamista kristinuskoon kutsuttiin anusimeiksi ("*pakotetut*"). Kääntyneiden muslimien ja juutalaisten yleinen vaino Espanjassa ja Portugalissa johtui epäilyistä, että käännynnäiset olivat salaa palanneet aikaisempiin uskontoihinsa. Inkvisition toimia selitti mahdollisten kapinoiden ja levottomuuksien pelko.

*Converso (espanjaksi: [kom'berso]; portugaliksi: [kö'versu]), "käännynnäinen", (latinasta *conversus* 'käännytetty, kääntynyt') oli juutalainen, joka kääntyi katolilaisuuteen Espanjassa tai Portugalissa, 1300- ja 1400-luvuilla tai joku heidän jälkeläisistään. Suojellakseen kristittyä väestöä ja varmistaakseen, että "uudet kristityt" olivat uskollisia uudelle uskolleen, Espanjaan perustettiin inkvisitiovirasto vuonna 1478. Espanjan katoliset hallitsijat Ferdinand ja Isabella karkottivat jäljellä olevat avoimesti uskoaan harjoittavat juutalaiset. Alhambran asetuksella vuodelta 1492 Espanjan kristillisen reconquistan (takaisinvalloituksen) jälkeen.

Espanjan ja Portugalin inkvisitiotuomioistuimet toimivat Euroopan lisäksi siirtomaissa Afrikassa, Aasiassa ja Amerikassa (Goa'n Inkvisitio, Perun inkvisitio ja Meksikon inkvisitio).[6]

Paavivaltioita lukuun ottamatta inkvisitio instituutiona lakkautettiin 1800-luvun alussa, Napoleonin sotien jälkeen Euroopassa ja Espanjan Amerikassa itsenäisyysotien jälkeen. Laitos säilyi osana Rooman Curiaa, mutta vuonna 1908 se

nimettiin uudelleen Pyhän viran korkeimmaksi pyhäksi seurakunnaksi (Supreme Sacred Congregation of the Holy Office). Vuonna 1965 siitä tuli Uskonopin seurakunta (Doctrine of the Faith). Vuonna 2022 tämä toimisto nimettiin uudelleen uskonopiksi. [7]

Määritelmä ja tarkoitus

Termi "inkvisitio" tulee keskiaikaisesta latinan sanasta *inquisitio*, joka tarkoitti mitä tahansa roomalaiseen lakiin perustuvaa oikeusprosessia. Termi oli vähitellen tullut takaisin käyttöön myöhäisellä keskiajalla. Nykyään termi "Inkvisitio" voi koskea mitä tahansa useista instituutioista, jotka työskentelivät harhaoppisia (tai muita kanonisen lain rikkojia) vastaan roomalaiskatolisen kirkon oikeusjärjestelmässä. Vaikka termiä "inkvisitio" käytetään yleensä katolisen kirkon kirkollisiin tuomioistuimiin, se viittaa oikeusprosessiin, ei organisaatioon.

Inkvisiittoreiksi kutsuttiin kirkon tuomioistuimen palvelijoita, jotka käyttivät tekniikkaa, joka tunnetaan nimellä *inquisitio*. Menetelmä voidaan tulkita "*selvitykseksi*" tai "*tutkimukseksi*". Tässä prosessissa, jota maalliset hallitsijat käyttivät laajalti (Henry II käytti sitä Englannissa 1100-luvulla), inkvisiittori kuulusteli epäiltyjä aiheista, kuten harhaopista. [9]

Inkvisitiolla ei kirkkotuomioistuimena ollut lainkäyttövaltaa muslimeihin ja juutalaisiin sinänsä. Yleensä inkvisitio oli kiinnostunut vain katolisten kannattajien tai käännyntäisten harhaoppisesta käytöksestä. [8][10][11]

Suurin osa inkvisition tuomioista näyttää muodostuneen katumuksen harjoittamisesta, kuten vaatteisiin ommellun ristin käyttämisestä tai pyhiinvaelluksesta. Kun epäilty tuomittiin katumattomasta harhaopillisuudesta, kanoninen oikeus vaati inkvisitoriaalista tuomioistuinta luovuttamaan henkilön maallisille viranomaisille lopullista tuomiota varten.

Maallinen tuomari, "*maallinen käsivarsi*", määräisi lopullisen rangaistuksen paikallisen lain perusteella.[1] [12][13]

Paikalliset lait sisälsivät uskonnollisten rikosten ankaran tuomitsemisen. Rangaistuksena saattoi olla elävältä polttaminen (roviolla), vaikka rangaistus oli yleensä karkotus tai elinkautinen vankeus, joka yleensä lieveni muutaman vuoden kuluttua.

Inkvisiittorit tiesivät yleensä syytettyjen kohtalon [14]. Vuoden 1578 *Directorium Inquisitorum* -julkaisussa (inkvisitoriaalinen käsikirja) täsmennettiin inkvisitorialisten rangaistusten tarkoitus: ...

quoniam punitio non refertur primo & per se in correctionem & bonum eius qui punitur, sed in bonum publicum ut alij terreantur, & a malis committendis avocentur

(käännös: "...sillä rangaistus ei tapahdu ensisijaisesti ja sinänsä rangaistuksen kohteen oikaisemiseksi ja hyväksi, vaan yleisen edun vuoksi, jotta muut kauhistuisivat ja vieroittaisivat pahuudesta, johon he haluaisivat sitoutua").[15]

Alkuperä

Ennen 1100-lukua katolinen kirkko tukahdutti harhaoppeja yleensä kirkosta erottamisella, kirkonkirouksella tai vankeusrangaistuksella, mutta käyttämättä kidutusta ja turvautui harvoin teloituksiin. Monet papit ja teologit vastustivat tällaisia rangaistuksia, vaikka jotkut maat rankaisivat harhaoppisia kuolemanrangaistuksella.[5][16][17] [18][19]

Paavi Siricius, Ambrosius Milanolainen ja Martin Toursilainen protestoivat Priscillianuksen teloittamista vastaan siviilituomioistuimen kohtuuttomana sekaantumisena kirkolliseen kuriin. Vaikka Priscilliania pidettiin

harhaoppisena, hänet teloitettiin noitana. Ambrosius kieltäytyi tunnustamasta Ithacius Ossonubalaista, "eikä halunnut olla missään tekemisissä piispojen kanssa, jotka olivat lähettäneet harhaoppisia kuolemaansa".[20]

Katarismin (kataarita) leviämisen estämiseksi harhaoppisten syytteet yleistyivät 1100-luvulla. Kirkko antoi piispoista ja arkkipiispoista koostuvien neuvostojen tehtäväksi perustaa inkvisitioita (episkopaalinen inkvisitio).

Ensimmäinen inkvisitio perustettiin väliaikaisesti Languedociin (Etelä-Ranska) vuonna 1184. Paavi Innocentiuksen paavin legaanin Pierre de Castelnau'n murha vuonna 1208 oli syynä Albigenssin ristiretkelle (1209–1229). Inkvisitio perustettiin pysyväksi vuonna 1229 (Toulousen neuvosto), jota johtivat suurelta osin dominikaanit. Roomassa ja myöhemmin Carcassonnessa Languedocissa.[21]

Keskiajan inkvisitio

Pääartikkelit: Medieval Inquisition ja Ad extirpanda

Historioitsijat käyttävät termiä "keskiaikainen inkvisitio" kuvaamaan inkvisitioita, jotka kehittyivät noin vuonna 1184, ml. episkopaalinen inkvisitio (1184–1230) ja myöhemmin paavin inkvisitio (1230 →).

Nämä inkvisitiot syntyivät reaktiona kristinuskon vastaisille ja harhaoppisille kansanliikkeille kaikkialla Euroopassa; kuten katareita vastaan Etelä-Ranskassa ja valdensialaisia (Lyonin köyhät miehet) vastaan Etelä-Ranskassa ja Pohjois-Italiassa.

Muut inkvisitiot seurasivat näiden ensimmäisten inkvisitioliikkeiden jälkeen. Oikeusperusta tietyille inkvisitorialliselle toiminnalle tuli paavi Innocentius IV:n paavin bullasta *Ad extirpanda* vuodelta 1252, jossa nimenomaisesti sallittiin (ja määriteltiin sopivat olosuhteet

sille) inkvisition käyttää kidutusta harhaoppisten tunnustusten saamiseksi.[22]

Nicholas Eymerich, "*Directorium Inquisitorum*" kirjoittanut inkvisiittori, kirjoitti kuitenkin: "Quaestiones sunt fallaces et ineficaces" ("kidutuksen kautta tehtävät kuulustelut ovat harhaanjohtavia ja turhia").

Vuoteen 1256 mennessä inkvisiittorit vapautettiin synnityksestä (absoluutio), jos he käyttivät kidutusvälineitä. Paavi Gregorius IX (hallitsi 1227–1241) antoi dominikaanisten ritarikunnan ja fransiskaanien ritarikunnan tehtäväksi suorittaa inkvisitioita. Keskiajan loppuun mennessä Englanti ja Kastilia olivat ainoita suuria länsimaita, joissa ei ollut paavin inkvisitiota. Useimmat inkvisiittorit olivat munkkiveljiä, jotka opettivat teologiaa ja/tai lakia yliopistoissa. He käyttivät yleisiä inkvisitoriaalisia menettelyjä, joka oli mukautettu aikaisemmista antiikin Rooman tuomioistuinmenettelyistä. He arvioivat harhaoppia yhdessä piispojen ja "arvioijaryhmien" kanssa (papisto, joka palveli roolissa, joka oli suunnilleen samanlainen kuin valamiehistö tai lainopilliset neuvonantajat), käyttäen paikallisia viranomaisia tuomioistuimen perustamiseen ja harhaoppisten syytteeseen asettamiseen. Vuoden 1200 jälkeen jokaista inkvisitiota johti suurinkvisiittori. Suuret inkvisitiot jatkuivat 1800-luvun puoliväliin asti.[23][24][25]

A 19th-century depiction of [Galileo](#) before the Holy Office, by [Joseph-Nicolas Robert-Fleury](#)

Inkvisitio Italiassa

Ajalta ennen Rooman inkvisitiota (1542) on saatavilla vain hajanaisia tietoja. Vuonna 1276 Sirmionessa vangittiin noin 170 kataaria, jotka tuomittiin Veronassa kahden vuoden oikeudenkäynnin jälkeen. 13. helmikuuta vuonna 1278 yli sata heistä poltettiin. Orvietossa tuomittiin vuosien 1268/1269 lopussa 85 harhaoppista, joista ketään ei teloitettu, mutta 18 tapauksessa tuomio koski jo kuolleita ihmisiä. Toscanassa inkvisiittori Ruggiero poltti ainakin 11 ihmistä vuosina 1244/1245. Lukuun ottamatta harhaoppisten teloituksia Sirmionessa vuonna 1278, Trevison maaliskuussa vuosina 1260-1308 on dokumentoitu 36 inkvisition teloitusta. Kymmenen ihmistä teloitettiin Bolognassa vuosina 1291–1310. Piemontessa 22 harhaoppista (pääasiassa valdensialaisia) poltettiin vuosina 1312-1395 213 tuomitusta. 22 valdelaista poltettiin Cuneossa noin 1440 ja vielä 5 Saluzzon markiisaatissa vuonna 1510. On myös hajanaisia tietoja useista noituudesta epäiltyjen ihmisten teloituksista Pohjois-Italiassa 1400- ja 1500-luvun alussa. Wolfgang Behringer arvioi, että teloituksia saattoi olla jopa kaksituhatta.[26][27][28] [29] [30] [30] [31] [32] [33]

Suuri määrä teloitettuja noitua johtui luultavasti siitä, että

jotkut inkvisiittorit katsoivat, että noituuden rikos oli poikkeuksellinen, mikä tarkoitti, että harhaoppioikeudenkäynnin tavanomaiset säännöt eivät koskeneet sen tekijöitä. Monet väitetyt noidat teloitettiin, vaikka heidät ensin tuomittiin ja tunnustettiin syyllisiksi, mikä normaalien sääntöjen mukaan olisi merkinnyt vain kanonisia seuraamuksia, ei kuolemantuomiota. Piispallinen inkvisitio oli myös aktiivinen noitien tukahduttamisessa. väitetyt noidat; vuonna 1518 Brescian piispan Paolo Zanen valtuuttamat tuomarit lähettivät noin 70 noitaa Val Camonicasta roviolle. [34][35]

Inkvisitio Ranskassa

Ranskassa on parhaiten säilyneet keskiaikaisen inkvisition (1200-1300) arkistot, vaikka nekin ovat epätäydellisiä. Inkvisition toiminta Ranskassa oli hyvin monimuotoista sekä ajallisesti että alueellisesti. Ensimmäisellä jaksolla (1233 – n. 1330) Languedocin (Toulouse, Carcassonne) tuomioistuimet ovat aktiivisimpia. Vuoden 1330 jälkeen harhaoppisten vainon keskus siirtyi Alppien alueille, kun taas Languedocissa ne lakkasivat lähes kokonaan. Pohjois-Ranskassa inkvisition toiminta oli epäsäännöllistä koko tämän ajanjakson ajan, ja muutamaa ensimmäistä vuotta lukuun ottamatta se ei ollut kovin intensiivistä.[36]

Ranskan ensimmäinen dominikaaninen inkvisiittori Robert le Bougre, joka työskenteli vuosina 1233-1244, ansaitsi erityisen synkän maineen. Vuonna 1236 Robert poltti noin 50 ihmistä Champagnen ja Flanderin alueella, ja 13. toukokuuta 1239 Montwimerissa hän poltti 183 kataaria. Robertin erottamisen jälkeen inkvisition aktiivisuus Pohjois-Ranskassa pysyi hyvin alhaisena. Yksi alueen suurimmista oikeudenkäynneistä toteutettiin vuosina 1459-1460 Arrasissa; Sitten 34 ihmistä syytettiin noituudesta ja satanismista. Syytetyistä 12 poltettiin roviolla.[37][38]

Keskiaikaisen inkvisition pääkeskus oli epäilemättä Languedoc. Ensimmäiset inkvisiittorit nimitettiin sinne vuonna 1233,

mutta paikallisten yhteisöjen voimakkaan vastustuksen vuoksi alkuvuosina useimmat tuomiot koskivat kuolleita harhaoppisia, joiden ruumiit kaivettiin ja poltettiin. Todellisia teloituksia tapahtui satunnaisesti, ja Montsegurin linnoituksen kaatumiseen (1244) asti niiden osuus oli luultavasti enintään 1 % kaikista tuomioista.[39]

Kuolleiden jäänteiden polttohautauksen lisäksi suuri prosenttiosuus oli myös poissaolotuomioita ja katumusharjoituksia harhaoppisille, jotka vapaaehtoisesti tunnustivat syntinsä (esim. vuosina 1241-1242 inkvisiittori Pierre Ceila sovitti 724 harhaoppista tapausta kirkon kanssa).[40]

Katalonian inkvisiittori Ferrier, joka tutki Montaubania vuosina 1242-1244, kuulusteli noin 800 ihmistä, joista hän tuomitsi kuusi kuolemaan ja 20 vankilaan. Vuosina 1243-1245 Bernard de Caux tuomitsi 25 vankeutta ja omaisuuden takavarikointia Agenissa ja Cahorsissa.[41][42]

Montsegurin kukistumisen ja kreivi Alfonso de Poitiersin vallankaappauksen jälkeen Toulousessa kuolemantuomioiden prosenttiosuus nousi noin 7 prosenttiin ja pysyi tällä tasolla Languedocin inkvisition loppuun noin vuodesta 1330 alkaen. Vuosina 1245-1246 inkvisiittori Bernard de Caux suoritti laajan tutkimuksen Lauragaisin ja Lavaurin alueella. Hän kattoi 39 kylää, ja luultavasti kaikki aikuiset asukkaat (5471 henkilöä) kuulusteltiin, joista 207 todettiin syylliseksi harhaoppiin. Näistä 207:stä ketään ei tuomittu kuolemaan, 23 tuomittiin vankeuteen ja 184 katumusharjoituksiin.[43][44]

Vuosina 1246-1248 inkvisiittorit Bernard de Caux ja Jean de Saint-Pierre langettivat Toulousessa 192 tuomiota, joista 43 oli poissaolevaa tuomiota ja 149 vankeustuomiota. Pamiersissa vuosina 1246/1247 tuomittiin 7 vankeutta ja Limoux'ssa Foixin kreivikunnassa 156 ihmistä tuomittiin kantamaan ristejä. Vuosina 1249-1257 Toulousessa inkvisitio tuomitsi 306 tuomiota ottamatta huomioon "armon aikoina" langetettuja

katumusrangaistuksia. 21 henkilöä tuomittiin kuolemaan, 239 vankeuteen, lisäksi 30 henkilöä tuomittiin poissaolevana ja 11 kuoleman jälkeen; Viidessä muussa tapauksessa rangaistuksen tyyppi ei ole tiedossa, mutta koska kaikkiin liittyy uusiutuvia rikoksentekejiä, vaihtoehtoina on vain vankila tai polttaminen. Vuosina 1237–1279 Toulousessa annettiin ainakin 507 tuomiota (useimmat poissaolevana tai postuumisti), jotka johtivat omaisuuden takavarikointiin; Albissa vuosien 1240 ja 1252 välillä oli 60 tämäntyyppistä lausetta. Bernard Guin, Toulousen inkvisiittorin vuosina 1307–1323, toiminta on paremmin dokumentoitu, koska hänen koettelemuksistaan on säilynyt täydellinen muistiinpano.[45][46][201][47][48]

Koko tutkintatoimintansa aikana Bernard Gui antoi 633 tuomiota 602 henkilölle (31 uusintarikoksentekejiä), mukaan lukien:

- 41 kuolemantuomiota,
- 40 tuomiota harhaopeista (poissaoleville),
- 20 tuomioita ihmisiä vastaan, jotka kuolivat ennen oikeudenkäynnin loppua (heistä kolmea Bernardo piti katumattomana, ja heidän jäännöksensä poltettiin roviolla),
- 69 kuolleiden harhaoppisten jäännösten kaivausmääräys (joista 66 poltettiin myöhemmin),
- 308 vankeusrangaistusta,
- 136 määräystä kantaa ristiä,
- 18 mandaattia pyhiinvaellukselle (17) tai ristiretkelle (1),
- yhdessä tapauksessa tuomiota siirrettiin.

Lisäksi Bernard Gui antoi 274 lisätuomiota, jotka koskivat jo tuomittujen harhaoppisten tuomioiden lieventämistä; 139 tapauksessa hän vaihtoi vankilan ristien kantamiseen ja 135 tapauksessa ristien kantamiseen pyhiinvaellukseen. Täydellisten tilastojen mukaan on annettu 22 käskyä harhaoppisten tapaamispaikkoina käyttämien talojen purkamisesta ja yksi juutalaisten kirjoitusten (mukaan lukien Tooran kommentit) tuomitseminen ja polttaminen.[49]

Episkopaalinen inkvisitio toimi myös Languedocissa. Vuosina 1232–1234 Toulousen piispa Raymond tuomitsi useita kymmeniä kataareita kuolemaan. Pamiersin piispa Jacques Fournier puolestaan suoritti vuosina 1318-1325 tutkimuksen 89 henkilöstä, joista 64 todettiin syylliseksi ja 5 tuomittiin kuolemaan.[50]

Vuoden 1330 jälkeen Ranskan inkvisition toimintakeskus siirtyi itään, Alppien alueille, joilla oli lukuisia valdensialasia yhteisöjä. Heihin kohdistuva harhaoppien tukahduttaminen ei ollut jatkuvaa. Tiedot inkvisiittoreiden antamista tuomioista ovat hajanaisia. Vuonna 1348 Embrunissa poltettiin 12 valdolaista*, ja vuosina 1353/1354 peräti 168 armahdettiin.[51]

*Valdensalaiset, jotka tunnetaan myös nimellä waldolaiset, ovat sellaisen perinteen kannattajia, joka alkoi askeettisena liikkeenä ennen uskonpuhdistusta. Alun perin "*Lyonin köyhinä*" 1100-luvun lopulla tunnettu liike levisi Cottian Alpeille nykyisten Ranskan ja Italian alueella. Valdensalaisten perusti Peter Waldo, rikas kauppias, joka luovutti omaisuutensa noin vuonna 1173, saarnaten apostolista köyhyyttä tienä täydellisyyteen.

Yleensä vain harvat valdensalaiset joutuivat inkvisition käsiin, sillä he asettuivat vaikeapääsyisille vuoristoalueille, joissa he muodostivat tiiviitä yhteisöjä. Tällä alueella toimineet inkvisiittorit joutuivat oikeudenkäyntien suorittamiseksi usein turvautumaan paikallisten maallisten viranomaisten aseelliseen apuun (esim. sotamatkat 1338–1339 ja 1366).

Vuosina 1375–1393 (joitain taukoja paitsi) Dauphiné oli paikallisten keskuudessa erittäin synkän maineen saavuttaneen inkvisiittori Francois Borelin toiminnan keskus. Tiedetään, että 1. heinäkuuta 1380 hän langetti kuolemantuomion poissaolevana 169 ihmiselle, joista 108 oli Valputen laaksosta, 32 Argentieresta ja 29 Freyssinierestä. Ei tiedetä,

kuinka monta tuomituista todellisuudessa teloitettiin, vain kuusi vuonna 1382 vangittua ihmistä on vahvistettu teloitetuiksi.[52]

1400- ja 1500-luvuilla suuria oikeudenkäyntejä tapahtui vain satunnaisesti, mm. valdensalaisia vastaan Delphinatessa vuosina 1430–1432 (ei tietoja) ja 1532–1533 (7 teloitettiin noin 150:stä) tai edellä mainitussa oikeudenkäynnissä Arrasissa 1459–1460. 1500-luvulla inkvisition lainkäyttövalta Ranskan kuningaskunnassa rajoittui käytännössä pappeihin, kun taas paikalliset parlamentit ottivat haltuunsa maallikoiden lainkäyttövallan. Vuosina 1500–1560 Languedocissa poltettiin harhaopin takia 62 ihmistä, jotka kaikki tuomittiin Toulousen parlamentissa.[53]

Vuosina 1657–1659 22 väitettyä noitaa poltettiin inkvisiittori Pierre Symardin käskystä Franche-Comten maakunnassa, joka silloin kuului valtakuntaan. Paavin Avignonissa vuonna 1541 perustama inkvisitiotuomioistuin antoi 855 kuolemantuomiota, lähes kaikki (818) vuosina 1566–1574, mutta valtaosa niistä julistettiin poissaoleville.[54][55]

Inkvisitio Saksassa

Reininmaa ja Thüringen olivat vuosina 1231-1233 pahamaineisen inkvisiittorin Konrad Marburgilaisen toiminta-alueena. Valitettavasti hänen oikeudenkäynteihinsä liittyviä asiakirjoja ei ole säilytetty, mikä tekee mahdottomaksi määrittää hänen uhriensa määrää. Kronikoissa mainitaan vain "monia" harhaoppisia, jotka hän poltti. Ainoat konkreettiset tiedot koskevat neljän ihmisen polttamista Erfurtissa toukokuussa 1232.[56]

Konrad Marburgilaisen murhan jälkeen roviotuomiot Saksassa olivat äärimmäisen harvinaisia tai pysähdyksissä seuraavien 80 vuoden ajan. Vasta 1300-luvun alussa ryhdyttiin voimakkaampiin toimiin harhaoppisia vastaan, suurelta osin piispojen aloitteesta. Vuosina 1311-1315 Itävallassa pidettiin lukuisia

oikeudenkäyntejä valdensialaisia vastaan, mikä johti vähintään 39 ihmisen polttamiseen epätäydellisten asiakirjojen mukaan. Vuonna 1336 Angermündessa, Brandenburgin hiippakunnassa, poltettiin vielä 14 harhaoppista. Paavin inkvisiittoreiden tuomitsemien määrä oli pienempi. Walter Kerlinger poltti 10 begardia Erfurtissa ja Nordhausenissa vuosina 1368-1369. Eylard Schöneveld puolestaan poltti yhteensä neljä ihmistä eri Baltian kaupungeissa vuosina 1402-1403.[57] [58][59][60]

1300-luvun viimeisellä vuosikymmenellä piispan inkvisiittorit suorittivat suuria operaatioita harhaoppisia vastaan Itä-Saksassa, Pommerissa, Itävallassa ja Unkarissa. Pomeraniassa 443:sta, jotka inkvisiittori Peter Zwicker tuomitsi vuosina 1392-1394, ei kukaan joutunut roviolle, koska he kaikki *alistuivat* kirkolle. Julmimpia olivat valdensialaisten oikeudenkäynnit Itävallassa vuonna 1397, jossa yli sata valdensialaista poltettiin roviolla. Näyttää kuitenkin siltä, että näissä oikeudenkäynneissä kuolemantuomiot edustivat vain pientä prosenttiosuutta kaikista tuomioista, koska yhden näihin sortotoimiin osallistuneen inkvisiittorin kertomuksen mukaan kirkon kanssa sopimuksen tehneiden harhaoppisten määrä Thüringenistä Unkariin oli noin 2 000.[61]

Vuonna 1414 inkvisiittori Heinrich von Schöneveld pidätti Sangerhausenissa 84 flagellantia, joista hän poltti 3 johtajaa ja määräsi katumusrangaistuksia muille. Koska tämä lahko kuitenkin liitettiin Thüringenin talonpoikien kapinoihin vuodesta 1412 lähtien, inkvisiittorin lähdön jälkeen paikalliset viranomaiset järjestivät joukkometsästyksen flagellanteille ja lähettivät aiemmista tuomioista riippumatta vähintään 168 henkilöä roviolle (mahdollisesti jopa 300).[62]

Inkvisiittori Friedrich Müller (k. 1460) tuomitsi kuolemaan 12sta 13sta harhaoppisesta, joita hän oli tuominut vuonna 1446 Nordhausenissa. Vuonna 1453 sama inkvisiittori poltti 2 harhaoppista Göttingenissä.[63]

Inkvisiittori Heinrich Kramer, Malleus Maleficarumin

kirjoittaja, tuomitsi omien sanojensa mukaan 48 ihmistä paaluun viidessä vuodessa (1481-1486). Jacob Hoogstraten, Kölnin inkvisiittori 1508–1527, tuomitsi neljä ihmistä poltettavaksi roviolla.[64][65][66]

Inkvisitio Unkarissa ja Balkanilla

Inkvisition toiminnasta Unkarissa ja sen vaikutuspiirissä olevissa maissa (Bosnia, Kroatia) tiedetään hyvin vähän, sillä toiminnasta on vain vähän lähteitä. Lukuisia Bosnian kataarien kääntymyksiä ja teloituksia tiedetään tapahtuneen noin vuosien 1239/40 tienoilla, ja vuonna 1268 dominikaaninen inkvisiittori Andreas sovitti monet harhaoppiset kirkon kanssa Skradinin kaupungissa, mutta tarkkoja lukuja ei tiedetä. Raja-alueet Böömin ja Itävallan kanssa olivat 1400-luvun alussa suuren inkvisitiotoinnin kohteena valdensialaisia vastaan. Lisäksi vuosina 1436-1440 Unkarin kuningaskunnassa fransiskaani Jacobo de la Marcha toimi inkvisiittorina... hänen tehtävänsä oli sekalaista, saarnaavaa ja inkvisitioivaa. Jaakobin, hänen työtovereidensa, unkarilaisten piispojen ja paavi Eugenius IV:n välillä säilytetty kirjeenvaihto osoittaa, että hän sovitti kirkon kanssa jopa 25 000 ihmistä. Tämä kirjeenvaihto osoittaa myös, että hän rankaisi vastahakoisia harhaoppisia kuoleamalla, ja vuonna 1437 Sirmiumin hiippakunnassa suoritettiin lukuisia teloituksia, vaikka teloitettujen lukumäärää ei myöskään tiedetä.[67][68][69]

Inkvisitio Tshekissä ja Puolassa

Bööminmaassa ja Puolassa inkvisitio perustettiin pysyvästi vuonna 1318, vaikka anti-harhaoppisia sortotoimia toteutettiin jo vuonna 1315 piispan inkvisitiovaiheessa, jolloin yli 50 valdensialaista poltettiin eri Sleesian kaupungeissa. Prahnan inkvisiittorin Gallus de Neuhausin vuosina 1335-1353 tekemien tutkimusten katkelmissa säilyneissä pöytäkirjaissa mainitaan lähes 300 kuulustetusta 14 harhaoppista, mutta teloitettujen todellisten lukumäärän on arvioitu olevan jopa yli 200. , ja

koko prosessin käsitteli vaihtelevassa määrin noin 4 400 henkilöä. Puolan kuningaskuntaan kuuluvilla mailla inkvisition toiminnasta tiedetään vain vähän ennen kuin hussilaisten harhaoppi ilmestyi 1400-luvulla. Puolan inkvisitiotuomioistuimet taistelivat tätä harhaoppia vastaan ja antoivat vähintään 8 kuolemantuomiota noin 200 suoritetusta oikeudenkäynnistä. Puolassa on tutkittu 558 tuomiolla päättyvää oikeusjuttua XV-XVIII vuosisatojen ajalta.[70][71][72][73]

Varhaismodernin Euroopan historia

Protestanttisen uskonpuhdistuksen ja katolisen vastareformaation välisen kinastelun ja konfliktin kärjistyessä protestanttiset yhteiskunnat alkoivat nähdä/käyttää inkvisitiota kauhistuttavana "toisena", kun taas uskolliset katolilaiset pitivät pyhää virkaa välttämättömänä suojana tuomittavien harhaoppien leiviämistä vastaan..[74]

Noita-oikeudenkäynnit

Katso myös: Witch trials in the early modern period

Vaikka usko noituuteen ja siihen suunnattu tai noituudella perusteltu vaino oli laajalle levinnyt esikristillisessä Euroopassa ja heijastui germaaniseen lainsäädäntöön, kirkon vaikutus varhaiskeskiajalla johti näiden lakien kumoamiseen monin paikoin, mikä oli perinteisten pakanallisten noitametsästysten loppu.[75]

Koko keskiajan valtavirran kristillinen opetus oli kieltänyt noitien ja noituuden olemassaolon ja tuominnut sen pakanallisena taikauskona. Kristittyjen vaikutus noitia ja maleficia (taikuuden aiheuttamaa vahinkoa) koskevaan yleiseen uskomukseen ei kuitenkaan onnistunut hävittämään kokonaan kansanuskoa noitia kohtaan. Myöhempien aikakausien julmille noitajahdille oli ominaista oletettujen noitien ankara tuomitseminen ja vainoaminen, mutta se oli harvinaista

kristillisen aikakauden ensimmäisten 1300 vuoden aikana.[76][77]

Keskiaikainen kirkko teki eron "valkoisen" ja "mustan" magian välillä. Paikallinen kansankäytäntö sekoitti usein lauluja, loitsuja ja rukouksia sopivalle suojeleluspyhimykselle myrskyjen torjumiseksi, karjan suojelemiseksi tai hyvän sadon takaamiseksi. Juhannusaaton kokkojen tarkoituksena oli torjua luonnonkatastrofeja tai keijujen, haamujen ja noitien vaikutusta. Kasveja, jotka korjattiin usein tietyissä olosuhteissa, pidettiin tehokkaina lääkinnässä.[78]

Musta magia oli sitä, jota käytettiin pahantahtoiseen tarkoitukseen. Tätä käsiteltiin yleensä tunnustuksella, katumuksella ja katumukseksi osoitetulla hyväntekeväisyystyöllä. Varhaiset irlantilaiset kaanonit käsittelivät noituutta rikoksena, jonka tekijä oli erotettava seurakunnasta (excommunication), kunnes riittävä katumus oli suoritettu. Vuonna 1258 paavi Aleksanteri IV päätti, että inkvisiittoreiden tulisi rajoittaa osallistumisensa tapauksiin, joissa oli selvä olettamus harhaoppisesta uskosta.[79]

Noituuden syytteeseenpano yleistyi myöhäiskeskiajan ja renessanssin aikana, mikä johtui ehkä osittain aikakauden mullistuksista – *mustasta surmasta*, satavuotisesta sodasta ja ilmaston asteittaisesta viilenemisestä, jota nykyajan tiedemiehet kutsuvat pieneksi jääkaudeksi. (noin 1400- ja 1800-lukujen välillä). Noitia syytettiin näistä joskus.[80][81]

Koska intensiivisimmän noitavainon vuodet osuvat suurelta osin uskonpuhdistuksen aikakauteen, jotkut historioitsijat viittaavat uskonpuhdistuksen vaikutukseen eurooppalaiseen noitavainoon.[82]

Dominikaaninen pappi Heinrich Kramer oli Salzburgin arkkipiispan apulainen. Vuonna 1484 Kramer pyysi, että paavi

Innocentius VIII selvensi valtuuksiaan noituuden syytteeseenpanossa Saksassa, missä paikalliset kirkolliset viranomaiset olivat kieltäytyneet avustamasta häntä. He väittivät, että Kramer ei voinut toimia laillisesti heidän alueillaan.

Paavin bulla *Summis desiderantes affectibus* pyrki ratkaisemaan tämän lainkäyttövaltakiistan yksilöimällä erityisesti Mainzin, Kölnin, Trierin, Salzburgin ja Bremenin hiippakunnat. Jotkut tutkijat pitävät bullaa "selvästi poliittisena". Bulla ei pystynyt varmistamaan, että Kramer sai toivomansa tuen. Itse asiassa paikallinen piispa George Golzer karkotti hänet myöhemmin Innsbruckin kaupungista, joka käski Krameria lopettamaan väärin syytösten esittämisen. Golzer kuvaili Krameria seniiliksi kirjeissä, jotka kirjoitettiin pian tapahtuman jälkeen. Tämä moite sai Kramerin kirjoittamaan perustelun noituutta koskeville näkemyksilleen vuonna 1486 ilmestyneessä kirjassaan *Malleus Maleficarum* ("Noitavasara"). Kirjassa Kramer ilmaisi näkemyksensä, että noituus oli syyllinen huonoon säähän. Kirja on myös tunnettu naisiin kohdistuvasta vihamielisyydestään. Huolimatta Kramerin väitteestä, että kirja sai Kölnin yliopiston papiston hyväksynnän, Kölnin papisto tuomitsi sen, koska se puolusti näkemyksiä, jotka rikkoivat katolista oppia ja tavanomaista inkvisitoriaalista menettelyä. Vuonna 1538 espanjalainen inkvisitio varoitti jäseniään uskomasta kaikkea, mitä *Malleus* sanoi.[77][83][84][85][86]

Espanjan inkvisitio

Lue myös: Spanish Inquisition and Tomás de Torquemada

Pedro Berruguete, Saint Dominic Guzmán Auto da fe:n puheenjohtajana (n. 1495). Monet taiteelliset esitykset kuvaavat virheellisesti kidutusta ja polttamista roviolla auto-da-fén aikana (portugaliksi "uskon teko").

Myöhäiskeskiajalla Portugali ja Espanja koostuivat suurelta

osin muslimien ja juutalaisten vaikutusvaltaisista monikulttuurisista alueista, jotka valloitettiin takaisin islamilaisien hallinnasta, eivätkä uudet kristilliset viranomaiset voineet olettaa, että kaikista heidän alamaisistaan yhtäkkiä tulisi ortodoksisia roomalaiskatolisia. Niinpä inkvisitiolla Iberiassa, Reconquistan kreivikuntien ja valtakuntien, kuten Leónin, Kastilian ja Aragonian, maissa oli erityinen sosiopoliittinen perusta sekä perustavanlaatuisemmat uskonnolliset motiivit.[88]

Joissakin osissa Espanjaa 1300-luvun lopulla vallitsi väkivaltaisen juutalaisvastaisuuden aalto, jota edisti Écijan arkkidiakonin Ferrand Martínezin saarna. Kesäkuun 1391 pogromissa Sevillassa tapettiin satoja juutalaisia ja synagoga tuhoutui täysin. Kuolleiden määrä oli suuri myös muissa kaupungeissa, kuten Córdobassa, Valenciassa ja Barcelonassa.[89]

Yksi näiden pogromien seurauksista oli tuhansien eloonjääneiden juutalaisten massakääntyminen kristinuskoon. Pakkokaste oli vastoin katolisen kirkon lakia, ja teoriassa jokainen, joka oli kastettu, saattoi palata laillisesti juutalaisuuteen. Sääntöä tulkittiin kuitenkin hyvin löyhästi. Tuon ajan oikeudellisissa määritelmässä tunnustettiin teoreettisesti, että pakkokaste ei ollut pätevä sakramentti, mutta rajoitti sen tapauksiin, joissa se annettiin kirjaimellisesti fyysisellä voimalla. Henkilöä, joka oli suostunut kasteelle kuoleman tai vakavan vamman uhalla, pidettiin edelleen vapaaehtoisena käännynnäisenä, ja näin ollen häntä kiellettiin palaamasta juutalaisuuteen. Julkisen väkivallan jälkeen monet kääntyneet ”kokivat turvallisemmaksi pysyä uudessa uskossaan”.[90][91]

Siten vuoden 1391 jälkeen ilmestyi uusi sosiaalinen ryhmä, jota kutsuttiin conversoiksi tai uusiksi kristityiksi. Aragonian kuningas Ferdinand II ja Kastilian kuningatar Isabella I perustivat espanjalaisen inkvisition vuonna 1478. Toisin kuin aikaisemmissa inkvisitioissa, se toimi täysin

kuninkaallisen kristillisen vallan alaisuudessa, vaikka sen henkilökuntaan kuului papisto ja käskyjä, ja se oli riippumaton Pyhästä istuimesta. Se toimi Espanjassa ja useimmissa Espanjan siirtomaissa ja alueilla, joihin kuuluivat Kanariansaaret, Sisilian kuningaskunta ja kaikki Espanjan alueet Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikassa. Se keskittyi ensisijaisesti islamista (moriskot, conversot ja salaiset maurit) ja juutalaisuudesta (conversot, kryptojuutalaiset ja marranot) pakotettuihin käännyttäisiin – molemmat ryhmät asuivat edelleen Espanjassa Espanjan islamilaisen hallinnan päätyttyä – joita epäiltiin joko jatkavat vanhaa uskontoaan tai ovat langenneet takaisin siihen.[92][93]

Kaikki juutalaiset, jotka eivät olleet kääntyneet, karkotettiin Espanjasta vuonna 1492. Kaikki muslimit määrättiin kääntymään kristinuskoon vuodesta 1501 alkaen. Niistä, jotka kääntyivät tai yksinkertaisesti jäivät asianomaisen käskyn jälkeen, tuli nimellisesti ja laillisesti katolilaisia ja siten inkvisition alaisia.[94]

Inkvisitio Espanjan siirtomaissa

Lue myös: Mexican Inquisition and Peruvian Inquisition

Amerikassa Espanjan kuningas Philip II perusti kolme inkvisitiotuomioistuinta (kukin muodollisesti nimeltään Inkvisition Pyhän viraston tuomioistuin) vuonna 1569: yhden Meksikossa, Cartagena de Indiasissa (nykyajan Kolumbiassa) ja Perussa. Meksikon toimisto hallinnoi Meksikoa (Keski- ja Kaakkois-Meksiko), Uutta Galiciaa (Pohjois- ja Länsi-Meksiko), Guatemalan väestöä (Guatemala, Chiapas, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica) ja Espanjan Itä-Intiaa. Limassa sijaitseva Perun inkvisitio hallitsi kaikkia Espanjan alueita Etelä-Amerikassa ja Panamassa.

Portugalilainen inkvisitio

Katso myös: Portuguese Inquisition

Portugalin inkvisitio alkoi virallisesti Portugalissa vuonna 1536 kuningas João III:n pyynnöstä. Manuel I oli pyytänyt paavi Leo X:ltä inkvisition käyttöönottoa vuonna 1515, mutta vasta hänen kuolemansa jälkeen vuonna 1521 paavi Paavali III suostui. Tuomioistuimen kärjessä seisoj Grande Inquisidor tai General Inquisitor, jonka paavi nimesi, mutta kruunu valitsi aina kuninkaallisesta perheestä.

Portugalin inkvisitio keskittyi pääasiassa sefardijuutalaisiin, jotka valtio pakotti kääntymään kristinuskoon. Espanja oli karkottanut sefardiväestönsä vuonna 1492; monet näistä espanjalaisista juutalaisista lähtivät Espanjasta Portugaliin, mutta lopulta he joutuivat myös siellä inkvisition vainoamaksi. Portugalilainen inkvisitio piti ensimmäisen auto-da-fénsä vuonna 1540.

Portugalilaiset inkvisiittorit keskittyivät enimmäkseen juutalaisiin käännyttäiskristittyihin (eli conversoihin tai marranoihin). Portugalin inkvisitio laajensi toimintaansa siirtomaa-alueille, ml. Brasilia, Kap Verde ja Goa. Siirtokunnissa inkvisitio toimi uskonnollisena tuomioistuimena, joka tutki ja selvitteli ortodoksisen roomalaiskatolisuuden periaatteiden rikkomistapauksia vuoteen 1821 asti.

Kuningas João III (521–57) laajensi tuomioistuinten toiminnan kattamaan sensuurin, ennustamisen, noituuden, ja bigamian. Alun perin uskonnolliseen toimintaan suuntautunut inkvisitio vaikutti lähes kaikkiin portugalilaisen yhteiskunnan osa-alueisiin: poliittiseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen.

Henry Charles Lean mukaan vuosina 1540-1794 Lissabonin, Porton, Coimbran ja Évoran tuomioistuimet tuomitsivat 1 175 henkilöä roviolle ja näiden lisäksi 633 henkilöä poltettavaksi sekä 29 590 katumusrangaistuksiin. Mutta dokumentaatio 15:stä 689 autos-da-fésta on kadonnut, joten nämä luvut saattavat hieman aliarvioida toimintaa.[95][96]

Inkvisitio Portugalin siirtomaissa

Goa

Katso myös: Goa Inquisition

Goan inkvisitio alkoi vuonna 1560 portugalilaisen Johannes III:n käskystä. Jesuiittapappi Francis Xavier oli alun perin pyytänyt sitä kirjeessään 1540-luvulla Goaan saapuneiden ja sitten juutalaisuuteen palaavien uusien kristittyjen vuoksi. Goan inkvisitio keskittyi myös katolisiin käännyttäisiin hindulaisuudesta tai islamista, joiden uskottiin palanneen alkuperäisille tavoilleen. Lisäksi tämä inkvisitio asetti syytteeseen ei-käännyttäisiä, jotka rikkoivat hindu- tai muslimiriittien julkista noudattamista koskevia kieltoja tai sekaantuivat portugalilaisten yrityksiin käännyttää ei-kristityt katolilaisuuteen. Aleixo Dias Falcão ja Francisco Marques asettivat inkvisitiotuomioistuimen Sabaio Adil Khanin palatsiin.[97]

Brasilian inkvisitio

Inkvisitio oli aktiivinen siirtomaa-Brasiliassa. Uskonnollinen mystikko ja entinen orjuutettu prostituoitu Rosa Egipcíaca pidätettiin, kuulusteltiin ja vangittiin sekä siirtokunnassa että Lissabonissa. Egipcíaca oli ensimmäinen musta nainen Brasiliassa, joka kirjoitti kirjan – tämä teos esitti hänen visionsa yksityiskohtaisesti ja sen otsikko oli Sagrada Teologia do Amor Divino das Almas Peregrinas.[98]

Rooman inkvisitio

Pääartikkeli: Roman Inquisition

Protestanttisen uskonpuhdistuksen seurauksena katoliset viranomaiset olivat alttiimpia epäilemään harhaoppia kaikissa kirkollisissa opeissa, ml. renessanssin humanismi, jota monet kirkon hierarkian huipulla olleet tukivat vahvasti.

Harhaoppisten hävittämisestä tuli paljon laajempi ja

monimutkaisempi operaatio, jota monimutkaisi alueellisten protestanttisten valtojen politiikka erityisesti Pohjois-Euroopassa. Katolinen kirkko ei voinut enää vaikuttaa suoraan protestantismin virallisesti omaksuneiden maiden politiikkaan ja oikeusjärjestelmiin. Siten sota (Ranskan uskontosodat, 30-vuotinen sota), verilöyly (Pyhän Bartolomeuksen päivän verilöyly) ja vastavallankumouksen lähetystyö ja propagandatyö (Sacra congregatio de propaganda fide)[99][100][101][102].

Uskonpuhdistuksella oli näissä olosuhteissa suurempi rooli. Inkvisition roomalaisen lain tyyppinen "tuomiollinen" lähestymistapa harhaoppiin muuttui vähemmän tärkeäksi. Vuonna 1542 paavi Paavali III perusti Inkvisition pyhän toimiston kongregaation pysyväksi seurakunnaksi, jossa oli kardinaaleja ja muita virkamiehiä. Sen tehtävänä oli ylläpitää ja puolustaa uskon koskemattomuutta sekä tutkia ja kieltää vääriä oppeja; Siitä tuli paikallisten inkvisitioiden valvontaelin. Kuuluisa Rooman inkvisition tutkima tapaus oli Galileo Galilei vuonna 1633. [103]

Rangaistus ja tuomio niille, jotka tunnustivat tai todettiin syyllisiksi, julistettiin yhdessä julkisessa seremoniassa inkvisitioprosessien päätteeksi. Tämä oli sermo generalis tai auto-da-fé.[104]

Katumustuomiot (ei siviiliviranomaisille) saattoivat koostua pyhiinvaelluksesta, julkisesta ruoskimisesta, sakosta tai ristin käyttämisestä. Kahden punaisen tai muun kirkkaanvärisen kankaan käyttäminen, jotka oli ommeltu päällysvaatteeseen "X"-kuviolla, merkitsi niitä, joita tutkittiin.

Vakavissa tapauksissa rangaistuksena oli omaisuuden takavarikointi inkvisition toimesta tai vankeus. Tämä johti mahdolliseen vääriin syytöksiin, jotta tietyn tulotason ylittäneiden omaisuus (erityisesti rikkaat marranot) takavarikoitiin.

Ranskan 1798 hyökkäyksen jälkeen viranomaiset lähettivät

Roomasta Ranskaan 3 000 arkkua, joissa oli yli 100 000 inkvisitioasiakirjaa.

Inkvisition loppu 19. ja 20 vuosisadalla

Napoleonin hallituksen vuonna 1797 antamalla asetuksella Venetsian inkvisitio lakkautettiin vuonna 1806.[105]

Portugalissa vuoden 1820 liberaalivallankumouksen jälkeen ”Portugalin kansan yleiset ylimääräiset ja perustuslakituomioistuimet” kumosi portugalilaisen inkvisition vuonna 1821. Entisten espanjalaisten siirtokuntien itsenäisyysodot Amerikassa päättyivät inkvisition lakkauttamiseen latalinalaisamerikkalaisen Amerikan jokaiselta neljännekseltä vuosina 1813–1825. Viimeinen inkvisition teloitus tapahtui Espanjassa vuonna 1826. Tuomittu oli katalonialaisen koulun opettajan Gaietà Ripolli, koska hänen väitetään opettaneen deismia koulussaan.[106][106]

Espanjassa inkvisition käytännöt lopulta kiellettiin vuonna 1834. Italiassa paavin palauttaminen paavivaltioiden hallitsijaksi vuonna 1814 toi inkvisition takaisin paavivaltioihin. Se pysyi aktiivisena 1800-luvun lopulle, erityisesti paljon julkisuutta saaneessa Mortara-tapauksessa (1858–1870). Vuonna 1908 seurakunnan nimestä tuli ”Pyhän viran pyhä seurakunta”, joka vuonna 1965 muuttui edelleen ”Uskonopin seurakunnaksi”. [105] [107]

Inkvisition kidutusmenetelmät

Syytettyjä kuulusteltiin yleensä kiduttamalla ja lopulta rangaistiin, jos heidät todettiin syyllisiksi. Heidän omaisuutensa takavarikoitiin oikeudenkäyntikulujen ja vankilakulujen kattamiseksi. Heillä saattoi olla mahdollisuus katua ja sopia kirkon kanssa. Kidutusten toteuttamiseen osallistuivat inkvisiittori, lääkäri, sihteeri ja teloittaja

soveltaen niitä (paitsi naisten tapauksessa) täysin alastomiin vankeihin. Vuoden 1252 Bull Ad Extirpanda myöntää kidutuksen, mutta painottaa, että mukana on aina lääkäri, jotta kidutettu ei joudu hengenvaaran. Bulla rajoitti kidutuksen käytön kolmeen tapaan (joista yksikään ei ollut verinen):

- Strappado: tuhri nostettiin kattoon kädet sidottuna selän taakse.
- Rack: vanki sidottiin kehykseen. Teloittaja painoi uhria, kunnes liha lävistettiin.
- Water cure: vanki sidottiin, liina työnnettiin hänen suunsa kautta kurkkuun asti ja kasvoille kaadettiin noin litran vesikannuja.

Katolisen kirkon mukaan kidutusmenetelmät (jotka olivat tuolloin yhteiskunnallisesti hyväksytyt) otettiin käyttöön vain poikkeustapauksissa. Inkvisitoriaalinen menettely oli tarkasti säännelty kuulustelukäytännöissä.[109]

- Kidutus ei saa vaarantaa kuulusteltavan henkeä.
- Kidutus ei saa johtaa raajan menettämiseen.
- Kidutusta saa käyttää vain kerran, jos kuulusteltava vaikuttaa valehtelevan.
- Jos kuullusteltavan syyllisyydestä on riittävästi näyttöä, ei kuulusteltavaa saanut kiduttaa.

Katolinen kirkko ei hyväksynyt kaikkia siviilioikeudellisesti hyväksytyjä kidutusmenetelmiä, ja syytetyn lähettäminen kidutukseen edellytti, että hänet syytetään vakavasta rikoksesta, ja tuomioistuimella oli myös oltava perusteltuja epäilyjä hänen syyllisyydestään.

Minkään kidutuksen alullepanija ei ollut Pyhä kanslia, vaan siviiliviranomaiset käyttivät kidutusta. Kidutuksen käytöstä huolimatta inkvisitoriaalinen menettely edustaa läpimurtoa lainsäädännön historiassa. Toisaalta se sulki ehdottomasti pois turhan väkivaltaiset otteet kuulusteluissa, pitkään hierarkiaan perustuvan tuomitsemisen perinteen, menetelmät

todisteiden hankkimiseksi, korvaten syytteet todistamisen periaatteella, joka on edelleen voimassa monissa olevissa laeissa.

Toisaalta periaate valtiosta syyttäjänä tai syyttävänä palautetaan. Siihen asti uhrin oli todistettava hyökkääjän syyllisyys, jopa vakavimmissa rikosoikeudellisissa menettelyissä, tämä oli usein erittäin vaikeaa, kun uhri oli heikko ja rikollinen voimakas. Mutta inkvisitiassa uhri on vain yksinkertainen todistaja, kuten tapahtuu maissa, joissa sovelletaan tutkivaa järjestelmää. Todistustaakka oli nyt kirkollisella auktoriteetilla. Marchenan laatimassa Nicolás Aymerichin 'Directorium Inquisitorum' -yhteenvedossa mainitaan aragonialaisen inkvisiittorin kommentti: "*Quaestiones sunt fallaces et inefficaces*" – Kuulustelut ovat harhaanjohtavia ja hyödyttömiä.

Väärennetyt kidutusvälineet

Yleisestä uskomuksesta huolimatta tapaukset, joissa kidutusmenetelmiä käytettiin inkvisition kuulusteluprosessien aikana, olivat harvinaisia. Kidutuksen katsottiin olevan tehotonta todisteiden hankkimisessa. Suurimmassa osassa tapauksista kyseisillä kidutusvälineillä oli tarkoituksena pelotella kuulusteltavia. Kidutusvälineiden käyttö oli enemmän poikkeus kuin sääntö.[109][110]

Historioitsija Helen Mary Carrelin mukaan: "yleinen näkemys keskiaikaisesta inkvisitiosta julmana – kidutukseen ja teloituksiin perustuvana oikeusjärjestelmästä, on usein epäreilu ja epätarkka."

Historioitsija Nigel Townson puolestaan otesi, että: "Hammaspyörillä, luuta murskaavilla laitteilla, kahleilla ja muilla kauhistuttavilla mekanismeilla varustetut pahaenteiset kidutuskammiot olivat olemassa vain inkvisition vastustajiensa mielikuvituksissa." [111]

Oletetut inkvisition kidutusvälineet, joiden käytöstä inkvisitioprosessissa ei ole näyttöä

Monet inkvisitiolle tunnusomaiset kidutusvälineet ovat tosiasiallisesti peräisin protestanttisista kirkoista ja/tai joita siviiliviranomaiset, kuten Constitutio Criminalis Theresiana (Habsburgien monarkia) tai Ordonnance de Blois (Pariisin parlamentin), käyttivät. Monet kidutusvälineistä ovat reformaation jälkeiseltä ajalta, eivätkä liity inkvisitioon mitenkään.

Monet niistä suunnitteli 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun viihdyttäjät ja huijarit, jotka halusivat hyötyä ihmisten sairaalloisesta kiinnostuksesta pimeän keskiajan myyttiä kohtaan. Viktoriaanisen ajan sirkuksissa haluttiin nähdä julmia kidutusvälineitä.[112][113]

Kidutusvälineiden historia muistuttaa hieman viikinkien sarvikypärää, jollaisia viikingit eivät koskaan käyttäneet, mutta josta kuitenkin tuli viikingeille hyvin tunnusomainen teatterissa ja oopperassa.

Useita kidutusvälineitä on kuvattu tarkasti Fox's Book of the Martyrs -kirjassa, ml., mutta niihin rajoittumatta kuiva pannu jne. Tässä on luettelo instrumenteista, joita inkvisitio ei koskaan käyttänyt, mutta joita virheellisesti esitetään eri inkvisitiomuseoissa:[114]

- The troublemaker's flute: Luotu 1700-luvulla. Ensimmäinen maininta on peräisin vuosilta 1680-1690 Venetsian tasavallasta, jossa sitä käytettiin Ottomaanien valtakunnan ja Venetsian tasavallan välisen sodan karkureita vastaan.
- Head crusher: Luotu 1300-luvulla. Ensimmäinen maininta on peräisin vuodelta 1340 Saksasta. Sitä ei käyttänyt inkvisitio, vaan saksalaiset tuomioistuimet joidenkin elektorien (vaaliruhtinaiden) vihollisia vastaan.
- Judas's cradle: Luotu 1500-luvulla. Ensimmäinen maininta

on peräisin 1450-80 Ranskasta. Sitä käytti Ranskan parlamentti eikä inkvisitio, ja se lakkautettiin vuonna 1430.

- The Spanish donkey (*cavalletto squarciapalle, chevalet*): Kehitetty 1500-luvulla. Nimi yhdistää instrumentin espanjalaiseen inkvisitioon, vaikka sitä käytettiin alueilla, jotka eivät olleet ensisijaisesti Espanjassa eivätkä osana inkvisitiota. Välinettä käyttivät Keski-Euroopan siviiliviranomaiset (erityisesti reformoidussa Saksassa ja Böömissä), Uusi Ranska, Alankomaiden Antillit, Brittiläinen imperiumi ja Yhdysvallat. On epäselvää, kuka kidutuslaitteen keksi, ja on todennäköistä, että keksinnöstä syytettiin espanjalaisia espanjalaisvastaisista propagandasyistä.
- The Thumbscrew: Kehitetty 1500-luvulla. William Cecil käytti sitä katolisten vainoamiseen Englannissa Elizabeth I:n kaudella. Sitä ei käyttänyt inkvisitio, vaan englantilaiset tuomioistuimet protestanttisen uskonpuhdistuksen toisinajattelijoita vastaan, myöhemmin myös orjien kidutukseen.
- The saw. Luotu 1500-luvulla. Ensimmäinen maininta on peräisin 1450-70. Unkarin tuomioistuin käytti sitä muslimeja vastaan Ottomaanien valtakunnan, Bysantin valtakunnan ja Unkarin kuningaskunnan välisen sodan yhteydessä.
- Pear of anguish: Kehitetty 1500-luvulla. Ensimmäinen maininta on vuodelta 1450. Sitä käytti Ranskan parlamentti eikä inkvisitio. Menetelmä lakkautettiin vuonna 1430.[115] Historioitsija Chris Bishop päätteli, että se olisi voinut todella olla sukkienvenyttäjä, koska on todistettu, että se oli liian heikko avautuakseen ruumiinaukkoon.[116]
- The Spanish Boot: Kehitetty 1300-luvulla. Ensimmäiset maininnat tulevat Skotlannista. Englannin viranomaiset vainosivat katolisia Irlannissa. Myöhemmin Ranskan ja Venetsian siviiliviranomaiset käyttivät sitä, mutta ei Espanjan inkvisitio.

- The Cloak of Infamy. Kehitetty 1700-luvulla. Ensimmäinen maininta on peräisin Johann Philipp Siebenkeesilta vuodelta 1790. Nürnbergin parlamentti (protestanttinen) käytti sitä varkaita ja prostituoituja vastaan.
- The Iron Maiden. Kehitetty vasta 1800-luvulla. Keksittiin Saksan toisen valtakunnan protestanttisen ja preussilaisen eliitin käskystä osana Kulturkampfian antikatoilista propagandaa, jotta keskiaika näyttäisi barbaarisemmalta. Se perustuu 1600-luvun Nürnbergin (luterilaisen) Neitsyt Marian häpeäviittaan. [117]
- The Breast ripper. Kehitetty 1500-luvun lopulla. Ensimmäinen viittaus on peräisin Baijerista (Saksa) vuodelta 1599, ja oletettavasti siviiliviranomaiset, eivät inkvisitio, olisivat käyttäneet sitä Ranskassa ja Pyhässä Rooman valtakunnassa. Laitteiden käytöstä ei kuitenkaan ole olemassa luotettavia ensikäden historiallisia lähteitä, joten Iron Maidenin tapaan on mahdollista, että kuvissa näkyvät laitteet ovat myöhemmin kehitettyjä väärennöksiä (esim. 1600-luvulta) tai koottu pienistä palasista, jotka ovat saattaneet olla toisen laitteen osia. Todennäköisimmin se mainittiin usein pelottelemaan ja pakottamaan syytetyt tunnustamaan sen sijaan, että heihin kohdistettiin tällaista epäilyttävää kidutusta.[118]
- The Stocks. Luotu keskiajalla. Sitä käyttivät Lontoon siviiliviranomaiset, ei inkvisitio, häpäisemään julkisesti rikollisia, mutta eivät vahingoittamaan heitä fyysisesti tai riistääkseen henkeä.
- The bronze bull. Kehitetty antiikin aikana eikä koskaan käytetty keskiaikaisessa Euroopassa, saati inkvisitiossa. Itse asiassa on mahdollista, että sitä ei koskaan ollut olemassa ja se oli vain suosittu legenda kreikkalais-latinaisesta kulttuurista.
- The mask. Kehitetty 1500-luvulla. Sitä ei koskaan laillistettu, ja sitä käyttivät vain epävirallisesti jotkut siviilit Skotlannissa ja Englannissa, ei inkvisitio.

- The dungeon of rats. Kehitetty 1500-luvulla. Tunnettu viittaus on John Lothrop Motleylta anekdooteista "papistien" kidutuksesta Alankomaiden vapaussodan aikana. Sanotaan myös, että katolilaisia, jotka vastustivat Englannin Elizabeth I:n edistämää anglikaanisen kirkon hajoamista, kidutettiin Lontoon Towerissa. Jotkut protestanttiset hallitukset käyttivät tätä kidutusmenetelmää, mutta ei inkvisitio.[119][120]
- Heretics' Fork, Boots, Cat's Paw, and Iron Cage. Kehitetty 15.-16. vuosisadoilla. Näitä käytti Ranskan hallinto, mutta ei inkvisitio.

Tilastot

1800-luvulta alkaen historioitsijat ovat koonneet säilyneistä oikeudenkäynneistä peräisin olevia tilastoja. Näistä on laskettu arvioita tarkistamalla kirjattujen tuomioiden määrä kullakin ajanjaksolla keskimääräinen asiakirjojen katoamisaste huomioiden.

Gustav Henningsen ja Jaime Contreras tutkivat Espanjan inkvisition asiakirjoja, joissa luetellaan 44 674 tapausta, joista 826 johti henkilön teloitukseen ja 778 symboliseen teloitukseen (*effigy*), jossa olkinukke poltettiin henkilön sijaan. William Monter arvioi, että vuosina 1530–1630 teloitettiin 1000 ja vuosina 1630–1730 250. Jean-Pierre Dedieu tutki Toledon tuomioistuimen asiakirjoja, jossa 12 000 ihmistä tuomittiin. Vuotta 1530 edeltävältä ajalta Henry Kamen arvioi, että kaikissa Espanjan tuomioistuimissa teloitettiin noin 2 000 henkilöä. Italian renessanssin historian professori ja inkvisitioasiantuntija Carlo Ginzburg epäili tilastojen käyttöä ajanjakson arvioinnissa. "Monissa tapauksissa meillä ei ole todisteita, todisteet ovat kadonneet", sanoi Ginzburg.[121][122][123][124][125]

[Pedro Berruguete](#), *Saint Dominic Guzmán presiding over an Auto da fe* (c. 1495).^[87] Many artistic representations falsely depict torture and [burning at the stake](#) during the *auto-da-fé* (Portuguese for "Act of Faith").^[88]

Katso myös

- Auto-da-fé
- Black legend (Spain)
- Black Legend of the Spanish Inquisition
- Cathars
- List of people executed in the Papal States
- Witch-cult hypothesis
- Witch trials in the early modern period
- Congregation for the Doctrine of the Faith
- Historical revision of the Inquisition
- Marian Persecutions of Protestant heretics

Dokumentit

- *Directorium Inquisitorum*
- *Histoire de l'Inquisition en France*
- *Malleus Maleficarum*

Huomattavat inkvisiittorit

- List of Grand Inquisitors
- Konrad von Marburg
- Tomás de Torquemada
- Bernardo Gui

Merkittävät tapaukset

- Trial of Galileo Galilei
- Execution of Giordano Bruno
- Trial of Joan of Arc
- Edgardo Mortara's abduction
- Logroño witch trials
- Caterina Tarongí
- Rosa Egipcíaca

Lähdeviitteet

1. "Internet History Sourcebooks Project". *legacy.fordham.edu*. Archived from the original on 20 March 2016. Retrieved 13 October 2017.
2. Peters, Edwards. "Inquisition", p. 67.
3. Lea, Henry Charles. "Chapter VII. The Inquisition Founded". *A History of the Inquisition In The Middle Ages. Vol. 1*. ISBN 1-152-29621-3. Archived from the original on 2007-10-13. Retrieved 2009-10-07.
4. Peters, Edward. "Inquisition", p. 54.
5. Lea, Henry Charles (1888). "Chapter VII. The Inquisition Founded". *A History of the Inquisition In The Middle Ages. Vol. 1*. ISBN 1-152-29621-3. The judicial use of

torture was as yet happily unknown...

6. Murphy, Cullen (2012). *God's Jury*. New York: Mariner Books – Houghton, Mifflin, Harcourt. p. 150.
7. "Congregation for the Doctrine of the Faith – Profile". *Vatican.va*. Archived from the original on 19 July 2013. Retrieved 13 October 2017.
8. Peters, Edwards. "Inquisition", p. 12
9. "Internet History Sourcebooks Project". *Fordham.edu*. Archived from the original on 14 August 2014. Retrieved 13 October 2017.
10. Marvin R. O'Connell. "The Spanish Inquisition: Fact Versus Fiction". *Ignatiusinsight.com*. Archived from the original on 26 March 2013. Retrieved 13 October 2017.
11. Salomon, H. P. and Sassoon, I. S. D., in Saraiva, Antonio Jose. *The Marrano Factory. The Portuguese Inquisition and Its New Christians, 1536–1765* (Brill, 2001), Introduction pp. XXX.
12. Peters writes: "When faced with a convicted heretic who refused to recant, or who relapsed into heresy, the inquisitors were to turn him over to the temporal authorities – the "secular arm" – for *animadversio debita*, the punishment decreed by local law, usually burning to death." (Peters, Edwards. "Inquisition", p. 67.)
13. Lea, Henry Charles. "Chapter VII. The Inquisition Founded". *A History of the Inquisition In The Middle Ages. Vol. 1*. ISBN 1-152-29621-3. Archived from the original on 2007-10-13. Retrieved 2009-10-07. Obstinate heretics, refusing to abjure and return to the Church with due penance, and those who after abjuration relapsed, were to be abandoned to the secular arm for fitting punishment.
14. Kirsch, Jonathan (9 September 2008). *The Grand Inquisitors Manual: A History of Terror in the Name of God*. HarperOne. ISBN 978-0-06-081699-5.
15. *Directorium Inquisitorum*, edition of 1578, Book 3, pg. 137, column 1. Online in the Cornell University

Collection; retrieved 2008-05-16.

16. Foxe, John. "Chapter monkey" (PDF). *Foxe's Book of Martyrs*. Archived from the original (PDF) on 2012-11-26. Retrieved 2010-08-31.
17. Blötzer, J. (1910). "Inquisition". *The Catholic Encyclopedia*. Ava Rojas Company. Archived from the original on 2007-10-26. Retrieved 2012-08-26. ... in this period the more influential ecclesiastical authorities declared that the death penalty was contrary to the spirit of the Gospel, and they themselves opposed its execution. For centuries this was the ecclesiastical attitude both in theory and in practice. Thus, in keeping with the civil law, some Manichæans were executed at Ravenna in 556. On the other hand, Elipandus of Toledo and Felix of Urgel, the chiefs of Adoptionism and Predestinationism, were condemned by councils, but were otherwise left unmolested. We may note, however, that the monk Gothescalch, after the condemnation of his false doctrine that Christ had not died for all mankind, was by the Synods of Mainz in 848 and Quiercy in 849 sentenced to flogging and imprisonment, punishments then common in monasteries for various infractions of the rule.
18. Blötzer, J. (1910). "Inquisition". *The Catholic Encyclopedia*. Robert Appleton Company. Archived from the original on 2007-10-26. Retrieved 2012-08-26. [...] the occasional executions of heretics during this period must be ascribed partly to the arbitrary action of individual rulers, partly to the fanatic outbreaks of the overzealous populace, and in no wise to ecclesiastical law or the ecclesiastical authorities.
19. Lea, Henry Charles. "Chapter VII. The Inquisition Founded". *A History of the Inquisition In The Middle Ages*. Vol. 1. ISBN 1-152-29621-3.
20. Hughes, Philip (1979). *History of the Church Volume 2: The Church In The World The Church Created: Augustine To Aquinas*. A&C Black. pp.27-28, ISBN 978-0-7220-7982-9

21. "CATHOLIC ENCYCLOPEDIA: Inquisition". Newadvent.org. Archived from the original on 26 October 2007. Retrieved 13 October 2017.
22. Bishop, Jordan (2006). "Aquinas on Torture". *New Blackfriars*. **87** (1009): 229–237. doi:10.1111/j.0028-4289.2006.00142.x.
23. Larissa Tracy, *Torture and Brutality in Medieval Literature: Negotiations of National Identity*, (Boydell and Brewer Ltd, 2012), 22; "In 1252 Innocent IV licensed the use of torture to obtain evidence from suspects, and by 1256 inquisitors were allowed to absolve each other if they used instruments of torture themselves, rather than relying on lay agents for the purpose...".
24. Peters, Edwards. "Inquisition", p. 12.
25. [1]Lea, Henry Charles. *A History of the Inquisition of Spain* Archived 2012-02-08 at the Wayback Machine, vol. 1, appendix 2
26. Paweł Kras, *Ad abolendam diversarum haeresium pravitatem. System inkwizycyjny w średniowiecznej Europie*, KUL 2006, p. 411; Andrea Del Col: *Inquisizione in Italia*, p. 3.
27. Carol Lansing, *Power and Purity: Cathar Heresy in Medieval Italy*, 2001, p. 138.
28. Donald Prudlo: *The martyred inquisitor*, Ashgate Publishing, Ltd., 2008, s. 42.
29. Andrea Del Col: *Inquisizione in Italia*, p. 96–98. Already in 1233 in Verona, 60 Cathars were burnt on the order of the Dominican Giovanni da Vicenza, but formally he issued this sentence as the podesta of this city, and not the inquisitor, which he became only in 1247, cf. H.Ch. Lea, *History of the Inquisition of the Middle Ages*, vol. II, p. 204 and 206.
30. Paweł Kras: *Ad abolendam diversarum haeresium pravitatem. System inkwizycyjny w średniowiecznej Europie*, KUL 2006, p. 413.
31. H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages*, vol. II, p. 264, 267.

32. Zob. M. Tavuzzi, *Renaissance Inquisitors*, Leiden – Boston 2007, p. 197, 253–258; Andrea Del Col, *Inquisizione in Italia*, p. 196–211.
33. Behringer W., *Witches and Witch-Hunts: A Global History*, Cambridge, UK: Polity Press Ltd, 2004, p. 130
34. H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages*, vol. III, p. 515; cf. Tavuzzi, *Renaissance Inquisitors*, p. 150–151, 184–185.
35. Tavuzzi, *Renaissance Inquisitors*, p. 188–192; Andrea Del Col, *Inquisizione in Italia*, p. 199–200, 204–209.
36. The characteristics of the activities of the Inquisition in France in the XIII-XV centuries are presented by H.Ch. Lea, *History of the Inquisition of the Middle Ages*, volume 2, 1888, pages 113–161.
37. Robert's activities are described by H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages*, volume II, 1888, pages 114–116; P. Kras, *Ad abolendam...*, pp. 163–165; and M. Lambert, *The Cathars*, pp. 122–125.
38. Richard Kieckhefer: *Magia w średniowieczu*, Cracovia 2001, págs. 278–279.
39. P. Kras, *Ad abolendam...*, p.412.
40. H.Ch. Lea, *History of the Inquisition of the Middle Ages vol. 2*, 1888, s. 30.
41. Wakefield, s. 184; M. Barber, *Katarzy*, p. 126.
42. M.D. Costen, *The Cathars and the Albigensian Crusade*, Manchester University Press, 1997, p. 170.
43. P. Kras: *Ad abolendam...*, p. 412–413.
44. Malcolm Lambert: *Średniowieczne herezje*, Wyd. Marabut Gdańsk-Warszawa 2002, p. 195–196.
45. H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages*, vol. I, s. 485.
46. M.D. Costen: *The Cathars and the Albigensian Crusade*, Manchester University Press, 1997, p. 171
47. Wakefield, p. 184.
48. M.D. Costen: *The Cathars and the Albigensian Crusade*, Manchester University Press, 1997, p. 171.
49. List of judgments from: James Given: *Inquisition and*

Medieval Society, Cornell University Press, 2001, s. 69–70.

50. P. Kras: *Ad abolendam...*, p. 413.
51. Jean Guiraud: *Medieval Inquisition*, Kessinger Publishing 2003, p. 137.
52. Marx: *L'inquisition en Dauphine*, 1914, p. 128 note. 1, pp. 134–135, and Tanon, pp. 105–106. Jean Paul Perrin: *History of the ancient Christians inhabiting the valleys of the Alps*, Philadelphia 1847, p. 64, gives figures of over 150 convicts from the Valpute valley and 80 from the other two, but cites the same document as Marx and Tanon.
53. Raymond Mentzer: *Heresy Proceedings in Languedoc, 1500–1560*, American Philosophical Society, 2007, s. 122.
54. William E. Burns (red.): *Witch hunts in Europe and America: an encyclopedia*, Greenwood Publishing Group 2003, s. 104.
55. Andrea Del Col: *Inquisizione in Italia*, p. 434, 780.
56. H.Ch. Lea, *History of the Inquisition of the Middle Ages vol. 2*, 1888, p. 332, 346.
57. P. Kras: *Ad abolendam...*, s. 414.
58. H.Ch. Lea, *History of the Inquisition of the Middle Ages. Vol. 2*, 1888, p. 375.
59. "Urkundliche Mittheilungen über die Beghinen- und Begharden-Häuser zu Rostock". mvdok.lbm.v.de. Retrieved 2023-06-23.
60. H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages. Vol. 2*, 1888, p. 390.
61. The description of these persecutions is published by: H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages. Vol. 2*, 1888, p. 395–400; and R. Kieckhefer: *Repression of heresy*, p. 55.
62. Manfred Wilde, *Die Zauberei- und Hexenprozesse in Kursachsen*, Böhlau Verlag Köln Weimar, 2003, p. 100–101; K.B. Springer: *Dominican Inquisition in the archdiocese of Mainz 1348–1520*, w: *Praedicatores, Inquisitores, Vol. 1: The Dominicans and the Medieval Inquisition. Acts of*

the 1st International Seminar on the Dominicans and the Inquisition, 23–25 February 2002, red. Arturo Bernal Palacios, Rzym 2004, p. 378–379; R. Kieckhefer: *Repression of heresy*, p. 96–97. H.Ch. Lea: *History of the Inquisition of the Middle Ages. Vol. 2*, 1888, p. 408. mentions at least 135 executions in 1414 and another 300 two years later, but most likely the sources he cites speak of the same repressive action, with different dates (Springer: p. 378 note 276; Kieckhefer: p. 378, note 276; : pp. 97 and 147).

63. K.B. Springer: *Dominican Inquisition in the archdiocese of Mainz 1348–1520, w: Praedicatores, Inquisitores, Vol. 1: The Dominicans and the Medieval Inquisition. Acts of the 1st International Seminar on the Dominicans and the Inquisition, 23–25 February 2002*, red. Arturo Bernal Palacios, Rzym 2004, p. 381. The mass executions of flagellants in Thuringia in 1454 were the work of secular authorities, see Kieckhefer, *Repression of heresy*, p. 147; Manfred Wilde, *Die Zauberei- und Hexenprozesse in Kursachsen*, Böhlau Verlag Köln Weimar, 2003, p. 106–107.
64. *Institoris, Heinrich; Sprenger, Jakob; Sprenger, James (2000). The Malleus Maleficarum of Heinrich Kramer and James Sprenger. Book Tree. ISBN 978-1-58509-098-3.*
65. cf. H.Ch. Leah: *History of the Inquisition of the Middle Ages*, volume 3, 1888, page 540.
66. BBKL: Jacob von Hoogstraaten
67. P. Kras, *Ad abolendam...*, p. 182.
68. Šanjek, Franjo (1976). "Le catharisme des « chrétiens » bosniaques". *Revue de l'histoire des religions*. **190** (2): 149–156. doi:10.3406/rhr.1976.6356.
69. H.Ch. Lea, *History of the Inquisition of the Middle Ages vol. 2*, 1888, s. 542–543. Thomas A. Fudge, *The magnificent ride: the first reformation in Hussite Bohemia*, Ashgate 1998, s. 282.
70. P. Kras, *Ad abolendam...*, p. 416.
71. Malcolm Lambert, *Średniowieczne herezje*, 2002, s. 219.

72. P. Kras, *Ad abolendam...*, p. 417.
73. Pilaszek, Wislicz
74. Compare Haydon, Colin (1993). *Anti-Catholicism in eighteenth-century England, c. 1714-80: a political and social study. Studies in imperialism. Manchester: Manchester University Press. p. 6. ISBN 0-7190-2859-0. Retrieved 2010-02-28.* The popular fear of Popery focused on the persecution of heretics by the Catholics. It was generally assumed that, whenever it was in their power, Papists would extirpate heresy by force, seeing it as a religious duty. History seemed to show this all too clearly. [...] The Inquisition had suppressed, and continued to check, religious dissent in Spain. Papists, and most of all, the Pope, delighted in the slaughter of heretics. 'I most firmly believed when I was as boy', William Cobbett [born 1763], coming originally from rural Surrey, recalled, 'that the Pope was a prodigious woman, dressed in a dreadful robe, which had been made red by being dipped in the blood of Protestants'.
75. Hutton, Ronald. *The Pagan Religions of the Ancient British Isles: Their Nature and Legacy.* Oxford, UK and Cambridge, US: Blackwell, 1991. ISBN 978-0-631-17288-8. p. 257
76. Behringer, *Witches and Witch-hunts: A Global History*, p. 31 (2004). Wiley-Blackwell.
77. Thurston, Herbert. "Witchcraft." Archived 2021-02-11 at the Wayback Machine *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 15. New York: Robert Appleton Company, 1912. 12 Jul. 2015
78. "Plants in Medieval Magic – The Medieval Garden Enclosed – The Metropolitan Museum of Art, New York". *blog.metmuseum.org*. Archived from the original on 6 March 2016. Retrieved 13 October 2017.
79. Del Rio, Martin Antoine, and Maxwell-Stuart, P. G. *Investigations Into Magic*, Manchester University Press, 2000, ISBN 9780719049767 p. 7
80. Levack, *The Witch-Hunt in Early Modern Europe*, p. 49
81. Heinrich Institoris, Heinrich; Sprenger, Jakob; Summers,

Montague. *The Malleus maleficarum of Heinrich Kramer and James Sprenger*. Dover Publications; New edition, 1 June 1971; ISBN 0-486-22802-9

82. Brian P. Levack, *The Witch-Hunt in Early Modern Europe (in German) (London/New York 2013 ed.)*, p. 110, "The period during which all of this reforming activity and conflict took place, the age of the Reformation, spanned the years 1520–1650. Since these years include the period when witch-hunting was most intense, some historians have claimed that the Reformation served as the mainspring of the entire European witch-hunt."
83. Kors, Alan Charles; Peters, Edward. *Witchcraft in Europe, 400-1700: A Documentary History*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2000. ISBN 0-8122-1751-9. p. 177
84. "Internet History Sourcebooks Project". *sourcebooks.fordham.edu*. Archived from the original on 2019-07-09. Retrieved 2019-07-22.
85. Darst, David H., "Witchcraft in Spain: The Testimony of Martín de Castañega's Treatise on Superstition and Witchcraft (1529)", *Proceedings of the American Philosophical Society*, 1979, vol. 123, issue 5, p. 298
86. Jolly, Raudvere, and Peters (eds.) *Witchcraft and magic in Europe: the Middle Ages*. 2002. p. 241.
87. *Saint Dominic Guzmán presiding over an Auto da fe* Archived 2013-11-06 at the Wayback Machine, Prado Museum. Retrieved 2012-08-26
88. "Secrets of the Spanish Inquisition Revealed". *Catholic Answers*. Archived from the original on 2020-10-26. Retrieved 2020-10-04.
89. Kamen, *Spanish Inquisition*, p. 17. Kamen cites approximate numbers for Valencia (250) and Barcelona (400), but no solid data about Córdoba.
90. Raymond of Peñafort, *Summa*, lib. 1 p.33, citing D.45 c.5.
91. Kamen, *Spanish Inquisition*, p. 10.
92. Aron-Beller, Katherine; Black, Christopher (2018-01-22).

- The Roman Inquisition: Centre versus Peripheries*. BRILL. p. 234. ISBN 978-90-04-36108-9. Archived from the original on 2022-04-07. Retrieved 2021-12-22.
93. Zeldes, N. (2003). *The Former Jews of This Kingdom: Sicilian Converts After the Expulsion 1492-1516*. BRILL. p. 128. ISBN 978-90-04-12898-9. Archived from the original on 2022-04-07. Retrieved 2021-12-22.
94. *Breve historia de Isabel la Católica*. Nowtilus, 320 pages.
95. H. C. Lea, *A History of the Inquisition of Spain*, vol. 3, Book 8
96. Saraiva, António José; Salomon, Herman Prins; Sassoon, I. S. D. (2001) [First published in Portuguese in 1969]. *The Marrano Factory: the Portuguese Inquisition and its New Christians 1536-1765*. Brill. p. 102. ISBN 978-90-04-12080-8. Retrieved 2010-04-13.
97. Salomon, H. P. and Sassoon, I. S. D., in Saraiva, Antonio Jose. *The Marrano Factory. The Portuguese Inquisition and Its New Christians, 1536–1765* (Brill, 2001), pgs. 345-7
98. "Enslaved: Peoples of the Historical Slave Trade". *enslaved.org*. Archived from the original on 2021-08-21. Retrieved 2021-08-21.
99. Stokes, Adrian Durham (2002) [1955]. *Michelangelo: a study in the nature of art*. Routledge classics (2 ed.). Routledge. p. 39. ISBN 978-0-415-26765-6. Archived from the original on 2022-04-07. Retrieved 2009-11-26. Ludovico is so immediately settled in heaven by the poet that some commentators have divined that Michelangelo is voicing heresy, that is to say, the denial of purgatory.
100. Erasmus, the arch-Humanist of the Renaissance, came under suspicion of heresy, see Olney, Warren (2009). *Desiderius Erasmus; Paper Read Before the Berkeley Club, March 18, 1920*. BiblioBazaar. p. 15. ISBN 978-1-113-40503-6. Archived from the original on 2022-04-07. Retrieved 2009-11-26. Thomas More, in an elaborate defense of his friend, written to a cleric who

accused Erasmus of heresy, seems to admit that Erasmus was probably the author of Julius.

101. Vidmar, John C. (2005). *The Catholic Church Through the Ages*. New York: Paulist Press. p. 241. ISBN 978-0-8091-4234-7.
102. Soergel, Philip M. (1993). *Wondrous in His Saints: Counter Reformation Propaganda in Bavaria*. Berkeley: University of California Press. p. 239. ISBN 0-520-08047-5.
103. "Christianity | The Inquisition". Archived 2011-09-04 at the Wayback Machine The Galileo Project. Retrieved 2012-08-26
104. Blötzer, J. (1910). "Inquisition". *The Catholic Encyclopedia*. Robert Appleton Company. Archived from the original on 2007-10-26. Retrieved 2012-08-26.
105. "The Public Gardens of Venice and the Inquisition". *www.venetoinside.com*. Archived from the original on 2020-09-28. Retrieved 2018-09-18.
106. Law, Stephen (2011). *Humanism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. p. 23. ISBN 978-0-19-955364-8.
107. "Spanish Inquisition – Spanish history [1478-1834]". *Britannica.com*. Archived from the original on 13 October 2017. Retrieved 13 October 2017.
108. Fernández Carrasco, Eulogio (2018). *La Inquisición: Procesos y autos de fe en el Antiguo Régimen*. Editorial Sanz y Torres. pp. 48–52. ISBN 9788416466603.
109. "Busting the Inquisitorial Myths". *Special Faculty of Theology*. Retrieved 2023-06-22.
110. "El mito de la Inquisición española: menos del 4% acababan en la hoguera". *Diario ABC* (in Spanish). 2015-12-04. Retrieved 2023-06-22.
111. "'El Mito de la Inquisición Española', el famoso documental de la BBC de 1994". *Biblia y Tradición* (in Spanish). 2010-05-19. Retrieved 2023-06-23.
112. McDaniel, Spencer (2019-11-12). "Why Most So-Called 'Medieval Torture Devices' Are Fake". *Tales of Times*

- Forgotten*. Retrieved 2023-06-23.
113. Marks, Anna (2016-06-18). "Victorian Con Men Faked the Middle Ages' Darkest Devices". *Vice*. Retrieved 2023-06-23.
  114. *Medievalists.net* (2016-03-20). "Why Medieval Torture Devices are Not Medieval". *Medievalists.net*. Retrieved 2023-06-23.
  115. "HISTORIAS PARA MENTES CURIOSAS: "Juguetes decimonónicos": la pera oral o vaginal". *HISTORIAS PARA MENTES CURIOSAS*. 2020-04-06. Retrieved 2023-06-23.
  116. "Things People Believe About Historical Torture That Are Just Not True". *Ranker*. Retrieved 2023-06-23.
  117. *DarioMadrid* (2020-08-30). "La «Doncella de Hierro» no fue empleada como método de tortura por la Inquisición España. Nunca existió". *Darío Madrid Historia y Fotografía (in Spanish)*. Retrieved 2023-06-23.
  118. "'Breast Ripper" Torture Device, Probably German, 17th/18th C". *Antique Weapon Store*. Retrieved 2023-06-23.
  119. George Lillie Craik; Charles MacFarlane (1848). *The Pictorial History of England*. Harper & Brothers.
  120. Motley, John Lothrop. "The Rise of the Dutch Republic – Complete (1555-84)". *www.gutenberg.org*. Retrieved 2023-06-23.
  121. Gustav Henningsen, *The Database of the Spanish Inquisition. The relaciones de causas project revisited*, in: Heinz Mohnhaupt, Dieter Simon, *Vorträge zur Justizforschung*, Vittorio Klostermann, 1992, pp. 43-85.
  122. W. Monter, *Frontiers of Heresy: The Spanish Inquisition from the Basque Lands to Sicily*, Cambridge 2003, p. 53.
  123. Jean-Pierre Dedieu, *Los Cuatro Tiempos*, in Bartolomé Benassar, *Inquisición Española: poder político y control social*, pp. 15-39.
  124. H. Kamen, *Inkwizycja Hiszpańska*, Warszawa 2005, p. 62; and H. Rawlings, *The Spanish Inquisition*, Blackwell Publishing 2004, p. 15.
  125. "Vatican downgrades Inquisition toll". *Nbcnews.com*. 15

June 2004. Archived from the original on 2 April 2015.
Retrieved 13 October 2017.

Kirjallisuutta

- Adler, E. N. (April 1901). "Auto de fe and Jew". *The Jewish Quarterly Review*. University of Pennsylvania Press. **13** (3): 392–437. doi:10.2307/1450541. JSTOR 1450541.
- Burman, Edward, *The Inquisition: The Hammer of Heresy* (Sutton Publishers, 2004) ISBN 0-7509-3722-X. A new edition of a book first published in 1984, a general history based on the main primary sources.
- Carroll, Warren H., *Isabel: the Catholic Queen Front Royal*, Virginia, 1991 (Christendom Press)
- Foxe, John (1997) [1563]. Chadwick, Harold J. (ed.). *The new Foxe's book of martyrs/John Foxe; rewritten and updated by Harold J. Chadwick*. Bridge-Logos. ISBN 0-88270-672-1.
- Given, James B, *Inquisition and Medieval Society* (Cornell University Press, 2001)
- Kamen, Henry, *The Spanish Inquisition: A Historical Revision*. (Yale University Press, 1999); ISBN 0-300-07880-3. This revised edition of his 1965 original contributes to the understanding of the Spanish Inquisition in its local context.
- Lea, Henry Charles, *A History of the Inquisition of Spain*, 4 volumes (New York and London, 1906–7)
- Parker, Geoffrey (1982). "Some Recent Work on the Inquisition in Spain and Italy". *Journal of Modern History*. **54** (3): 519–532. doi:10.1086/244181. S2CID 143860010.
- Peters, Edward (1989). *Inquisition*. U of California Press. ISBN 9780520066304.
- Walsh, William Thomas, *Characters of the Inquisition* (TAN Books and Publishers, Inc, 1940/97); ISBN 0-89555-326-0

- Text is available under the Creative Commons Attribution-ShareAlike License 4.0; additional terms may apply. By using this site, you agree to the Terms of Use and Privacy Policy. Wikipedia® is a registered trademark of the Wikimedia Foundation, Inc., a non-profit organization.